

Jelena Osmanović Zajić

ORCID: 0000-0002-2289-9438

Jelena Maksimović

ORCID: 0000-0001-8356-0211

Gordana Petrović

ORCID: 0000-0001-8819-1603

University of Niš, Serbia

Faculty of Philosophy

Значај великих идеја Јана Амоса Коменског за развој педагошких истраживања¹

The significance of John Amos Comenius' great ideas
for the development of pedagogical research

DOI: 10.34739/szk.2021.08.13

Резиме: У овом раду приказан је педагошки значај Јана Амоса Коменског и на који начин су његове педагошке идеје утицале на развој педагошких истраживања. Анализом идеја Коменског, приказали смо њихову повезаност са развојем педагошких истраживања. Човечанство још увек не проналази оригиналније идеје од њега, већ се изнова враћа на његов опус и у томе проналази све више нових сазнања која надограђује у постојећу васпитно-образовну теорију и праксу. Циљ овог рада је идентификовати које су педагошке идеје Коменског допринеле развоју педагошких истраживања а самим тим и Методологије педагогије као научне дисциплине. Пре свега, желимо да сместимо филозофске и педагошке погледе Коменског у контекст њиховог значаја за развој педагошких истраживања. Задаци су формулисани на следећи начин: 1. Анализа педагошког значаја Јана Амоса Коменског, 2. Анализа историјског развоја педагошких истраживања у Србији. 3. Указати на повезаност принципа које је утемељио Јан Амос Коменски са развојем педагошких истраживања. Коришћена је метода теоријске и историјске анализе са техником анализе садржаја историјских и педагошких извора и докумената. У раду је након представљања педагошких идеја Коменског, приказан и развој педагошких истраживања у Србији као и принципи Коменског у којима смо пронашли основе за развој педагошких истраживања.

Кључне речи: Јан Амос Коменски, педагошка истраживања, методологија педагогије, принципи, историја педагогије

¹ Rad je nastao kao rezultat istraživanja u okviru projekta: „Razvoj i perspektive Departmana za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Nišu“, br. 100/1-10-5-01, finansiranog od strane Filozofskog Fakulteta Univerziteta u Nišu, Srbija.

Abstract: This paper presents the pedagogical significance of John Amos Comenius and how his pedagogical ideas influenced the development of pedagogical research. By analyzing Comenius' ideas, we have shown their connection with the development of pedagogical research. Mankind still does not find more original ideas than his, but returns to his opus and finds more and more new knowledge in it, which builds on the existing educational theory and practice. The aim of this paper is to identify which of Comenius' pedagogical ideas contributed to the development of pedagogical research and thus the Methodology of Pedagogy as a scientific discipline. Primarily, we want to place Comenius' philosophical and pedagogical views in the context of their importance for the development of pedagogical research. The tasks are formulated as follows: 1. Analysis of the pedagogical significance of John Amos Comenius, 2. Analysis of the historical development of pedagogical research in Serbia. 3. Pointing out the connection between the principles founded by John Amos Comenius and the development of pedagogical research. The method of theoretical and historical analysis with the technique of content analysis of historical and pedagogical sources and documents was used. After presenting Comenius' pedagogical ideas, the paper presents the development of pedagogical research in Serbia and the principles of Comenius in which we found the basis for the development of pedagogical research.

Keywords: John Amos Comenius, pedagogical research, methodology of pedagogy, principles, history of pedagogy

Увод

Јан Амос Коменски (1592-1670), чешки филозоф, педагог, лингвиста и политичар, сматра се утемељивачем модерне педагогије. Његова дела допринела су да се сматра једним од најзначајнијих реформатора у педагогији, јер је осмислио васпитно-образовни систем којим се значајно променило разумевање везе између развоја детета и његовог образовања. Школовање Јана Амоса Коменског започето је у његовој шеснаестој години када је ступио у латинску школу у Прерову. Сама чињеница да је касно започео са школовањем говори у прилог томе зашто се залагао за важност образовања још од раног узраста детета и био посвећен развоју васпитно-образовног система. Његова филозофија назива се *пансофија* и путем ње је, кроз своја дела, желео да целокупно поимање уређења света и универзума сведе на једноставне, схватљиве појмове и односе, који кроз појединости указују о целини света (Spevak, 2020). Карактеристично за његов целокупни педагошки рад је то што је из основа створио нову идеологију, која није подразумевала унапређивање већ постојећег. Његове идеје представљају педагошку револуцију у дотадашњим сазнањима и слободно се може рећи да још увек постоји основа за откривање зачетака многих наука и научних дисциплина које су се касније развиле из филозофских схватања која је поставио. Значај његовог рада огледа се у постојању посебне дисциплине комениологије, која по њему носи име (Максимовић и сар., 2020). Коменски је оставио велике идеје у својим делима које треба проучити и открити њихову везу са теоријом и праксом васпитања данашњице.

Ауторка Максимовић се са својим сарадницима последњих неколико година бавила изучавањем значаја Јан Амоса Коменског, проучавањем везе његовог учења са настанком и развојем методологије педагогије и педагошких истраживачких техника и инструмената (Максимовић и Сретић, 2019; Максимовић и Османовић, 2017). Управо ови радови су послужили као идеја да се истражи повезаност идеја Коменског са настанком педагошких истраживања и да се крене од претпоставке да основе настанка педагошких истраживања налазимо у опусу Коменског, односно из принципа који су произашли из његових идеја. Након представљања педагошког значаја Коменског, приказаћемо како је текао развој педагошких истраживања у Србији и допринос који је овај моравски мислилац оставио на развој педагошких истраживања и методологије педагогије као једне од најзначајнијих педагошких дисциплина.

Педагошки значај Јана Амоса Коменског

Како би указали на педагошки значај Коменског, неопходно је да кренемо од његовог целокупног идеолошког схватања света, пансофије, која чини окосницу свих његових достигнућа која су примењива у васпитно-образовној теорији и пракси. Сматра се оснивачем дидактике јер је своју филозофију уткао у одређење ове научне дисциплине: „вештине поучавања свакога у свему“ (Коменски, 1967: 14). Његово највеће откриће је фронтални облик наставе, поводом чега је рекао: „да је срећан што је пронашао метод помоћу кога ће мали број учитеља моћи да ради са великим бројем ученика и то успешније са више стотина него са једним учеником“ (Исто). Јан Амос Коменски је написао преко 150 радова, док су дела као што су *Велика дидактика*, *Информаторијум за школу материнску*, *Чулни свет у сликама*, *Отворена врата језицима*, доживела и по 250 издања (Арсић и Банђур, 2019). Коменски је гледао на науку са практичног становишта, да ученици уче оно што ће им користити у животу (Ценић и Петровић, 2005). Његов педагошки значај огледа се и у томе што је дефинисао школску годину, недељу, дан и наставни час. Указао је на потребу за смењивањем рада и одмора, као и дефинисање разреда. Препоручује исто време за полазак у школу, на јесен, као и оцењивање на крају школске године. Из овога видимо колико су, још у његовом времену, педагошке идеје које је имао биле савремене и како су остале непревазиђене до данашњих дана.

Коменски се ослањао на идеје антике, хуманизма и ренесансе, као и на Квинтилијанове ставове из књиге *„О образовању говорника“* одакле

потичу његови захтеви да се са децом поступа благо, ненасилно и без казних поступака (Спевак, 2020). На захтеву да се васпитање прилагоди природи, као најопштији принцип Коменског, заснива се његова педагогија (Жлебник, 1970). Овај принцип представља полазну тачку педагошких идеја Коменског и из њега се изводе његове идеје које су допринеле утемељењу научних дисциплина из домена васпитно-образовног рада са децом. Износећи своје ставове о васпитању, превазилазио је средњовековне једностране приступе човеку, својом пансофијском мудрошћу, целовитим поимањем света и синтезом научних, филозофских, етичких и религијских постигнућа (Михајловић и Јањић, 2020). Четири битна елемента на којима се темељи пансофија Коменског су универзална књига, универзална школа, универзални колеџ и универзални језик (Максимовић и сар., 2018). Он је кроз поделу васпитног доба на четири периода од по шест година живота, покушао да спроведе своју омиљену идеју панзофизма (Ценић и Петровић, 2012) незнајући да ће на тај начин поставити темеље модерног школског система. Школовање треба да се одвија постепено, у фазама, од лакшег ка тежем, пратећи људку природу која је прилагођена природној потреби за стицањем знања. Да би то било оствариво, Коменски је предлагао следеће образовне могућности које је образложио у свом делу Велика дидактика: 1. Образовање за све, 2. Учење као природна тенденција човека, 3. Учење у фазама, 4. Финансијска подршка, 5. Припрема за живот, 6. Ваннаставне активности и 7. Целоживотно учење (Круљ и сар., 2020).

Значај Коменског за целокупни васпитно-образовни систем нема граница, све већим бројем истраживања и анализом његових дела, повећава се број чињеница које говоре у прилог значају његовог педагошког рада. Најважније заслуге Коменског које повећавају његов педагошки значај односе се на демократизацију образовања које постаје доступно и ширим друштвеним слојевима, увођење реда у образовне садржаје њиховим диференцирањем на предмете, увођење разредно-часовног система, увођење фронталне наставе у којој један наставник ради са великим бројем ученика, успостављање система у коме је дефинисана школска година и распоред часова (Вилотијевић, 2009). У наставку рада покушаћемо да укажемо на његов значај за развој педагошких истраживања, односно које су његове идеје допринеле сазнању о важности педагошких истраживања, без којих иновације васпитно - образовног рада у будућности нису могуће.

Историјски развој педагошких истраживања у Србији

Мотиви који доводе до организовања и извођења педагошких истраживања могу бити резултат *научног интересовања* -настојање науке да дубље проучи одређени проблем како би се што успешније развијала, *практичних потреба* -резултат захтева да се дају научно засновани одговори на одређена питања и проблеме и *личног интересовања* -жеља истраживача да проучи и истражи неко питање и проблем и открије нове истине (Банђур и Поткоњак, 1999). Да би се одређена наука развијала потребно је да континуирано истражује и долази до научних закона. Циљ педагошких истраживања је теоријски и практични. Теоријски подразумева откривање, утврђивање, формулисање и саопштавање сазнатих педагошких закона и законитости, док практични представља утврђивање могућности примене (практичног коришћења) откривених закона и законитости у васпитној делатности (Исто).

Да би разумели како је текао развој педагошких истраживања у Србији, морамо најпре кренути од развоја педагогије као академске дисциплине. Истражујући литературу можемо рећи да се почеци развоја педагогије као академске дисциплине везују за развој наставничке професије. Стварањем Професорског друштва 1889. године, започело се са увођењем сталне педагошке катедре на Филозофском факултету (Бакић, 2009). Након тога 1892. године створена је Катедра за педагогију, доктор Војислав Бакић постављен је за професора (Вујисић Живковић, 2012) и 1894. на рођендан Јана Амоса Коменског оснива Педагошки семинар (Бакић, 2009). Упоредо са развојем педагогије као академске дисциплине, текао је и развој педагошких истраживања, што се види већ 1897. године, када је Бакић објавио *Општу педагогику* у којој је наглашена истраживачка важност педагошке науке (Вујисић Живковић и Спасеновић, 2020). Следећи корак у развоју педагошких истраживања у Србији видимо у продору експерименталне педагогије кроз низ преведених и домаћих чланака и монографија о методологији научног, експерименталног и дескриптивног рада у педагогији (Исто). Главни представник експерименталног правца у српској педагогији био је Паја Радосављевић, професор на Педагошком факултету у Њујорку. Научно-истраживачки рад након Другог светског рата почиње све више да се цени што се види у напредовању емпиријске методолошке оријентације у приступу образовним проблемима од педесетих година 20. века (Исто). Овај напредак је резултирао оснивањем Института за педагошка истраживања 1959. године у ком почињу да се преводе најважнија дела

из методологије, организују семинари из педагошке статистике, издају први приручници из тог подручја и емпиријски орјентисана истраживања, што представља почетак конституисања емпиријске методологије педагошких истраживања у Србији (Гутвајн и сар., 2014).

Аутор Никола Поткоњак (1994) процес развоја педагошке науке у послератном периоду, дели на 5 периода: (1) Први развојни период-време од ослобођења земље до Првог конгреса педагога Југославије (1944/5-1952); (2) Други развојни период-период тражења аутентичне епистемолошко-методолошке основе југословенске социјалистичке педагогије (1952/3-1963); (3) Трећи развојни период-конституисање југословенске социјалистичке педагогије (1963-1970); (4) Четврти развојни период-период самоуправне педагогије (1970-1986/7); (5) Пети развојни период-период тражења новог идентитета педагогије (1986/7-1991/2). Водећи се овом периодизацијом, ауторке Маскимовић и Петровић (Максимовић и Петровић, 2012) су у свом раду представиле како је текао развој методологије педагогије а самим тим и педагошких истраживања у Србији. Први развојни период (1944/5-1952) карактерише неразвијеност педагошких истраживања, јер у овом периоду нису постојале истраживачке педагошке институције, кадрови, као ни одговарајућа методологија и самим тим педагошки проблеми нису били научно проучавани (Поткоњак, 1994). У овом периоду можемо издвојити као најбитније постављање Николе Поткоњака 1951. године за асистента за предмет Општа педагогија на Филозофском факултету у Београду који ће значајно допринети развоју педагогије и методологије педагогије (Максимовић и Петровић, 2012). Други развојни период (1952/3-1963) обележава почетак методолошке преоријентације и у овом периоду, као што смо већ навели, отворен је први и једини Институт за педагошка истраживања. У наредном периоду развоја педагошке науке који траје од 1963-1970. године, тежило се јасном одређивању педагогије (Поткоњак, 1994). Овај период је карактеристичан и по томе што је дошло до увођење курсева из Методологије педагогије у студије педагогије. Студијски предмет Методологија педагошких истраживања са статистиком почео се предавати 1962. године на Филозофском факултету у Београду, док први комплетан уџбеник из методологије педагогије са педагошком статистиком издаје Владимир Мужих 1968. године (Максимовић и Петровић, 2012). За наредна два развојна периода који су обухватили време од 1970. до 1992. можемо издвојити настојања да се нађе "јединство између филозофског и научног, теоријског и емпиријског, објективног и вредносног, дедуктивног и индуктивног, квалитативног и квантитативног" (Максимовић и Петровић, 2012: 165).

Оснивањем педагошких академија 1972. јавила се потреба за уџбеницима који ће служити за оспособљавање студената за проучавање васпитно-образовне проблематике. Аутор Никола Поткоњак 1977. године објављује, једно од најзначајнијих дела из области васпитања, *Теоријско-методолошки проблеми педагогије (Епистемиологија педагогије)*, а његова студија *Методолошки проблеми системних проучавања у педагогији* која је изашла 1982. године, остала је до данашњих дана непревазиђена (Максимовић и Петровић, 2012). Надаље, осамдесетих година 20. века, српски педагози баве се промишљањима методологије у оквиру различитих парадигми, о улози биографске методе, студије случаја и етнографских истраживања, утицаја информатичке технологије на методологију педагогије (Банђур и Поткоњак, 1999).

У последњој деценији 20. века можемо рећи да је развој педагошких истраживања доживео свој процват. Томе у прилог говори појава бројних часописа и стручних радова из области методологије педагошких истраживања. Неке од публикација које су обележиле овај период су: *Иновације у школи као предмет истраживања* (1992), *О истраживању, методу и знању* (1995), *Педагошка истраживања у школи* (1996), *Основи методологије педагошких истраживања* (1997), *Методологија педагогије* (1999), *Лексикон педагошке методологије* (1999). У 21. веку настављен је тренд развоја педагошких истраживања, где долази до помирења квалитативне и квантитативне парадигме у истраживањима друштвених феномена (Максимовић, 2011). Појављују се акциона истраживања, као новина у унапређивању васпитно-образовне праксе, која омогућавају решавање специфичних проблема на које наставници наилазе у својој пракси, односно унапређивање праксе. Њиховом развоју у Србији допринели су Грозданка Гојков, Вељко Банђур и Миленко Кундачина. Имамо створене кадровске, материјалне, институционалне и научне основе које су гаранција за развој методологије педагогије у Србији (Максимовић и Петровић, 2012).

Уколико узмемо у обзир целокупни развој педагошких истраживања и методологије педагогије као научне дисциплине, можемо увидети да је пут њиховог развоја био дуг и тежак. Када се препознала важност њихове примене за васпитно-образовну праксу кренуо је нагли развој и тежња да сазнања до којих се долази буду научно утемељена. Сама тежња човека за сазнавањем уткана је у његову природу, доприноси развоју цивилизације и доводи до нових тековина из различитих подручја рада. Неминовно је да ће даљи развој педагошких истраживања тећи све брже, јер је све већи број стручњака којима је истраживање педагогије и васпитања постало део професионалне обавезе. У наставку

рада покушаћемо да основе за развој педагошких истраживања пронађемо у принципима Јана Амоса Коменског, проучавајући одговарајућу литературу.

Принципи Јана Амоса Коменског као основа за развој педагошких истраживања

Значај Јана Амоса Коменског за развој педагогије је огроман и безграничан. Његов утицај на развој педагошких дисциплина још увек није довољно истражен. Ауторке Максимовић и Сретић (Максимовић и Сретић, 2019) указују нам да је Коменски својим идејама направио револуцију у поимању васпитања и образовања постављајући темеље за њихово истраживање. Ако би посматрали Коменског из данашњег угла научних сазнања методологије педагогије, видели бисмо га као практичара. С обзиром на његов труд и залагање да унапреди школску праксу, још тада можемо приметити зачетак идеје о педагошким истраживањима. Његова схватања о значају педагошког икуства имају високи теоријски домет, као и велики практични значај (Банђур и Поткоњак, 1999). Оно што је Коменски урадио за васпитно-образовни систем у XVII веку видимо као резултат његовог дугог истраживања постојеће праксе које је резултирало научним открићем. Међутим, многи тада нису препознали важност сазнања до којих је дошао као ни њихове практичне примене у школама. Коменски је, на основу искустава до којих је дошао радом у школи и чињенице да се у тадашњим народним школама све више повећавао број ученика, створио нов и оригинални систем науке (Исто). Јан Амос Коменски својим доприном развоју педагогије као науке, поставио је основе на којима су се касније развијале педагошке дисциплине. Како би унео иновације у школе, прво је морао да истражи постојећу васпитно-образовну праксу и увиди недостатке који су постојали. Можда тај начин није задовољавао данашње тумачење педагошких истраживања на научном нивоу, али је представљао један облик истраживања. Научна открића до којих је дошао нису била прихватљива у времену у ком је живео, али је њихов значај касније препознат и представља један од највећих доприноса за васпитно-образовну праксу.

Специфичност педагошких истраживања огледа се управо у начину долажења до нових сазнања у педагогији и тога да су „научне истине и научна открића у педагогији, ма колико објективно била заснована, по својој природи другачија од оних у природним наукама“ (Банђур и Поткоњак, 1999: 91). Често је био осуђиван због својих ставова и уверења која је износио у делима, али га је красила педагошка страст са

којом је деловао у теорији и пракси образовања (Maviglia, 2016; Glenn, 2018). Проучавајући литературу сазнајемо да је осим материнске школе, школе матерњег језика, школе латинског језика и академије, предвидео и школу за школу у којој би радили научници са задатком да унапређују све школе на основу чега га можемо сматрати зачетником идеје отварања института за истраживање педагошке проблематике (Качапор, 2003).

Аутор Стобрин (Sztobryn, 2020) који се бавио истраживањем пансофизма кроз дела савремених пољских научника, истиче да је ова филозофија Коменског доживела историјску еволуцију и носи бројне последице које су блиске савременим трендовима у научном истраживању и због своје сложености представља се као синоним за енциклопедизам. Долази до појаве новог педагошког тренда у XVII веку, касније познатог као реализам, који подразумева нови начин разматрања образовања, школе и учења, као и ново разумевање појмова човека и живота, путем научног објашњења стварности (Maviglia, 2016). Аутор Мавиглиа (2016) нам такође указује на то да је „модерност Коменског постала јасна кроз његово разумевање универзалног мира и неопходне сарадње међу људима у свим сферама живота, како би се створило поштено људско друштво и побољшали услови човечанства, посебно кроз праксу образовања“ (Maviglia, 2016: 58). Уколико мењање образовне праксе посматрамо из савременог угла, јасно је да су нам за то потребни резултати низа педагошких истраживања који доказују потребу за мењањем праксе, а претечу ове идеје видимо у филозофији Коменског. Пансофија Коменског представља идеју синтезе људског деловања које треба довести до самоспознаје (Sitarska, 2020: 241). На основу развијеног критичког размишљања и потребе за мењањем ружне стварности у којој је живео, проистекле су његове педагошке идеје, смернице за конституисање нове науке-педагогије. Ауторка Норлин (Norlin, 2020) тврди да је *Велика дидактика* рудник злата јер представља основу за разумевање како су се формирала различита педагошка подручја и идеје и истиче да његовим делима увек можемо да се враћамо са новим аналитичким перспективама. Иако се много деценија након смрти чинило да је изгубљен и заборављен у времену, дошло је до поновног оживљавања научног интересовања за његове идеје и методе, када су крајем 19. века неколико научника започели са проучавањем његових дела (Glenn, 2018).

Коменски је цео свој живот посветио потрази за побољшањем наставног процеса и образовања, његов успех се види у томе што његови дидактички принципи још увек стоје на тесту времена (Круљ и сар., 2020). Анализом литературе можемо издвојити поједине принципе који

се налазе у основи готово свих класификација и који су од Коменског до данас, малим модификација, још увек актуелни. То су: принцип поступности и систематичности, прилагођености и очигледности (Томчић, 2020 види код Дубљанин, 2010). Анализирајући педагошки рад Коменског из угла методологије педагогије, Максимовић и сарадници (2018) истакли су три дидактичка принципа који чине окосницу ове научне дисциплине: принцип свесне активности, принцип темељног стицања знања и принцип повезивања теорије и праксе. Покушаћемо ове принципе да повежемо са основама развоја педагошких истраживања. Ауторке Максимовић и Сретић (Максимовић и Сретић, 2019) истраживале су везу принципа очигледности и педагошких истраживачких техника и инструмената и препознале да посматрање као истраживачка техника почива на принципу очигледности. На овај начин су ауторке дале значајан допринос у откривању везе принципа које је Коменски поставио још у XVII веку са развојем педагошких истраживања. Принцип поступности и систематичности подразумева „да без системског стицања знања нема научних чињеница и генерализација, односно нема научног погледа на свет јер свака наука има своју систематичност“ (Круљ и сар., 2003: 205). Примена овог принципа важна је за педагошка истраживања у смислу добре интерпретације добијених резултата истраживања, који треба да буду изложени поступно и систематично тако да чине логичну целину. Знамо да је један од конститутивних захтева које треба да испуни свака наука управо научни систем знања, што нам такође указује на значај принципа систематичности за истраживања. Са друге стране принцип свесне активности, који проналазимо у идејама Коменског, подразумева свесно и планско учествовање ученика у образовни процес са јасно постављеним циљем дидактичке активности и стимулисање истраживачких активности (Максимовић и сар., 2018). Принципом везе између теорије и праксе као основе методологије истраживања у образовању, бавиле су се ауторке Максимовић и Османовић (2017) које истичу да иако се тежња за повезивањем теорије и праксе јавила доста касније у методологији педагогије, Коменски представља претечу овог принципа јер „сва његова дела имају методолошки и емпиријски карактер“ (Максимовић и Османовић, 2017: 334). Када је реч о принципу темељног стицања знања, Максимовић и сарадници (2017) пронашли су везу између темељног и поступног долажења до информација и педагошког истраживања које на тај начин за резултат има континуирану повратну информацију (Максимовић и сар., 2017). Они истичу и да је практична примена резултата и сазнања до којих се долази један од најважнијих

елемената методологије педагогије као и да се сврха и циљ сваког истраживачког рада и учења огледа у могућностима за употребу у практичним ситуацијама (Исто).

На крају, желели бисмо да истакнемо значај синкретичке методе Коменског за развој педагошких истраживања. Аутор Волдринг (Woldring, 2016) истиче да пансофију Коменског карактерише метафизика која укључује систем идеја и категорија за разумевање различитих појава и примена синкретичке методе за откривање важних заједничких компоненти које ће довести до жељених резултата. Овај аутор нам такође указује да је синкретичка метода Коменског најпогоднија за формулисање хипотеза емпиријског истраживања а пансофија може помоћи у превазилажењу једностраног рационализма научног истраживања на тај начин што показује храброст представљањем утопијских идеја које су погодне за побољшање света (Исто).

Закључак

Овим радом начињен је још један покушај приказивања колико је велики значај педагошких идеја Јана Амоса Коменског за васпитно-образовни процес данашњице. Анализа коришћене домаће и иностране литературе довела нас је до закључка да су принципи које је Коменски поставио још у XVII веку представљали основу за развој педагошких истраживања. Корени развоја педагошких истраживања огледају се у идејама Коменског тако што су нас довеле до неисцрпних тема за педагошка истраживања која су до сада рађена и која ће се тек реализовати у будућности. Сазнања којима нас је Коменски даривао представљају главни темељ педагошких истраживања и чине основу даљих унапређивања.

Руководећи се принципима Коменског, педагошка истраживања остварују свој циљ, а то је долажење до нових научних истина и омогућавање њихове практичне примене. Данас се традиционалној настави која се углавном заснива на педагошким идејама Коменског проналазе разне замерке. Треба радити на унапређивању и отклањању таквих слабости управо кроз адекватну примену принципа постављених од стране Коменског. Његов допринос педагошкој науци тек треба истражити и применити у постојећој васпитно-образовној пракси. Да би се васпитање и образовање унапређивало неопходна су педагошка истраживања. Овим радом смо приказали на који начин је Коменски допринео развоју педагошких истраживања. Он је први указао на потребу

за отварање школе за оне који ће истраживати и радити на унапређивању школе. Из овог податка можемо закључити да је придавао значај истраживању педагошке праксе и њеном унапређивању.

Везу принципа систематичности и поступности са педагошким истраживањима чини научни систем знања до којих се долази истраживањем васпитно-образовне праксе. Принцип очигледности се налази у основи истраживачких метода и на тај начин проналазимо његову везу са педагошким истраживањима. Принцип свесне активности подразумева истраживачку активност којом се долази до нових сазнања. Када принципе везе између теорије и праксе и темељног стицања знања ставимо у оквир педагошких истраживања, закључујемо да се резултати било ког истраживања интерпретирају и примењују уз помоћ ових принципа.

Методологији педагогије као младој научној дисциплини тек предстоји унапређивање и развијање, као и педагошким истраживањима која чине њен саставни део. У наредним истраживањима можемо предложити испитивање и проналажење везе између синкретичке методе Коменског са методологијом педагогије. У овом раду смо се укратко дотакли везе синкретичке методе Коменског са педагошким истраживањима, међутим тек треба открити колики значај је она имала и може имати за методологију педагогије.

Библиографија

- Arsić Zvezdan, Veljko Bandur, *Развој дидактичког схватања*. "Зборник радова Филозофског факултета у Приштини" 2019, 49 (2), s. 223-238.
- Bakić Vojislav, *Beleške o prosvetnim i kulturnim, političkim i ratnim događajima u Srbiji*. Užice: SAO - Učiteljski fakultet, 2009.
- Bandur Veljko, Potkonjak Nikola, *Metodologija pedagogije*, Beograd, 1999.
- Cenić Stojan, Petrović Jelena, *Vaspitanje kroz istorijske epohe*, Vranje, 2005
- Dubljanin Saša, *Potreba za novom interpretacijom didaktičkih principa*, „Pedagogija” 2010, 65(1), s. 169-172.
- Glenn Justin, *The intellectual/theological leadership of John Amos Comenius*, "Perichoresis" 2018, no 16 (3), 45-61. DOI: 10.2478/perc-2018-0016.
- Gutvajn Nikoleta, Đerić Ivana, Malinić Dušica *Pedeset pet godina Instituta za pedagoška istraživanja – 1959-201.*, Beograd 2014.
- Kačapor Sait, *Sadržaji iz opšte istorije pedagogije*, Pančevo 2003.
- Komenski Jan Amos, *Velika Didaktika*. Beograd 1967.
- Krulj Radenko, Kačapor Sait, Kulić Radivoje, *Pedagogija*, Beograd 2003.
- Krulj Jelena, Vidosavljević Slađana, Mladenović Nataša, *John Amos Comenius-the teacher of nations and the founder of didactic*, „Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini” 2020, no 50(3), s. 101-121.

- Maksimović Jelena, *Pluralizam istraživačkih paradigmi u pedagogiji*, „Pedagoška stvarnost” 2011, 57 (1- 2), s. 33-47.
- Maksimović Jelena, Petrović Jelena, *Razvoj metodologije pedagogije u Srba*, „Istraživanja u pedagogiji” 2012, 56(34), s. 151-161.
- Maksimović Jelena, Osmanović Jelena, *Pedagoški rad Jana Amosa Komenskog sa osvrtom na princip povezanosti teorije i prakse u metodologiji pedagogije*, w: B. Sitarska (red.), *Współczesne recepcje Jana Amosa Komeńskiego*, „Siedleckie Zeszyty Komeniologiczne, seria pedagogika” 2017, t. IV, 4, s. 327-336.
- Maksimović Jelena, Osmanović Jelena, Milanović Aleksandra, *Značaj Jana Amosa Komenskog za razvoj metodologije pedagogije*, w: B. Sitarska (red.), *Jan Amos Komeński w epoce współczesności*, „Siedleckie Zeszyty Komeniologiczne seria pedagogika” 2018, t. V, s. 105-119.
- Maksimović Jelena, Sretić Sanja, *Principle of evidence of John Amos Comenius as a basis for the development of pedagogical research techniques and instruments*, „Siedlce Comeniological Research Bulletin” 2019, no 6: 243-256. DOI: 10.5604/01.3001.0013.6255.
- Maviglia Domenica, *The Main Principles of Modern Pedagogy in 'Didactica Magna' of John Amos Comenius*, “Creative Approaches to Research” 2016, 9 (1), s. 57.
- Mihajlović Tatjana, Slaviša Jenjić, *Društveno – istorijski kontekst, naučni dometi i aktuelnost školskog i nastavnog procesa Jana Amosa Komenskog*, „Педагошка стварност” 2019, 66, s. 19-33.
- Norlin Björn, *Comenius, moral and pious education, and the why, when and how of school discipline*, “History of Education” 2020, 49(3), s. 287-312.
- Potkonjak Nikola, *Razvoj shvatanja o konstitutivnim komponentama pedagogije u Jugoslaviji (1944/45-1991/92)*, Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta, Beograd 1994.
- Spevak Zoroslav, *Ideja prirodnosti – temeljni princip didaktičkog sistema J.A. Komenskog*, „Pedagoška stvarnost” 2020, 66, s. 9-18.
- Sitarska Barbara, *Pansophism as John Amos Comenius' idea of lifelong learning*, “Siedleckie Zeszyty Komeniologiczne, seria pedagogika” 2020, t. VII, s. 231-276.
- Sztobryn Sławomir, *In search of Comenius' pansophism in the research endeavours of Polish scholars*, „Siedleckie Zeszyty Komeniologiczne, seria pedagogika” 2020, t. VII, s. 37-50.
- Tomčić Lana, *Princip očiglednosti kroz delo Orbis sensualium pictus*, “Педагошка стварност” 2020, 66, s. 44-58.
- Vilotijević Mladen, *Promenama do efikasnije škole budućnosti - nova paradigma za organizaciju buduće škole*, „Zbornik radova sa naučnog skupa Buduća škola” 2009, 2, s. 713-750.
- Vujisić Živković Nataša, *Vojislav Bakić i razvoj pedagoške nauke u Srbiji*, Beograd 2012.
- Vujisić Živković Nataša, Spasenović Vera, *The development of pedagogy as an academic discipline in Serbia-between scientific and vocational needs*, „Razvoj i aktualne tendencije pedagogije i školstva na području nekadašnje Jugoslavije” 2020, s. 270-287.
- Woldring Henk, *Comenius' Syncritic Method of Pansophic Research between Utopia and Rationalism*, “Gewalt sei ferne den Dingen” 2016, s. 23-43.
- Žlebnik Leon, *Opšta istorija školstva i pedagoških ideja*, Beograd 1970.